

P O S U D E K
na disertační práci

Autor disertační práce: Mgr. Pavel Sládek

Titul práce: Mišna - Tosefta - Bavli. Žánrová charakteristika dokumentů
rabínské literatury formativního období

Oponent: Prof. PhDr. Jaroslav Oliverius, CSc.

Mgr. Pavel Sládek se již řadu let zabývá soustavným studiem dokumentů rabínského judaismu, jejich jazyka a jejich překládáním. Ve své práci se zaměřuje na klíčové dokumenty formativního období rabínského judaismu - na Mišnu, Toseftu a Babylonský talmud. Jeho základním metodologickým východiskem je předpoklad žánrové autonomie těchto dokumentů, které však - s Jacobem Neusnerem - zkoumá i v jejich vzájemném vztahu a v jimi vytvářené kontinuitě. Postulátem jeho dokumentární metody je, že se tyto tři úhly pohledu na dokumenty formativního období musí vzájemně doplňovat, ale zároveň - a především - důsledně rozlišovat. Jejich aplikací se autor snaží zavést koncept žánru do studia rabínské literatury.

V tomto bodu se však s Neusnerem rozchází. Neusner odmítá zavádění konceptu žánru v oblasti rabínské literatury poukazem na jedinečnost dokumentů. Zde autor navazuje na pojetí žánru u E.D. Hirsche, který vychází z de Saussura a Wittgensteina a pojímá žánr jako abstraktní autonomní entitu, jejíž dynamika sleduje jedinečné a sobě vlastní zákonitosti. Autor konstatuje, že je zcela nezbytné zavést pojem žánru do studia rabínské literatury a nahradit jím dosavadní termín "formy".

První oddíl práce je věnován Mišně. Za její specifický rys pokládá autor apodiktičnost, jíž se Mišna vymyká z předchozí i následné židovské literatury. Jako další charakteristický rys uvádí tematicky jasně definované a vnitřně koherentní traktáty Mišny. Tuto koherenci, vnitřní logiku a smysluplnou uspořádanost dokazuje podrobnou analýzou i u nejnižších jednotek Mišny, u mišnajot. Upozorňuje také na heterogenní materiál Mišny, který se odchyluje od její formy analyticko-tematické. V té souvislosti se zabývá také nutně narativním materiálem v Mišně, který je nejčastěji zastoupen typem ma'ase dokumentujícím převážně halachickou praxi učenců. K tomu uvádí řadu ukázek.

Z provedených rozborů pak autor vyvozuje závěry, v nichž lapidárně charakterizuje základní rysy Mišny - nábožensko-právní obsah, tematické uspořádání apodiktických výroků, jednotící redakci a analytické zpracování.

V dalším oddílu analyzuje autor Toseftu a kriticky zkoumá různé,

často protichůdné názory na povahu tohoto díla, zabývá se problematikou jejího datování a jejího vztahu k Mišně a Babylonskému talmudu. Své rozborů dokládá opět řadou ukázek a hájí stanovisko, že Tosefta je v podstatě také autonomním dokumentem.

Předmětem třetí části práce je Babylonský talmud. Rozbor, který autor provádí, směřuje k závěru, že Babylonský talmud je dokumentem s jasnými konturami a jednotnou vnitřní strukturou, který nevznikl pouhým nahromaděním tradovaného materiálu, nýbrž je plodem jednotící redakce. Autor zdůrazňuje převahu analytického principu nad principem tematickým. Pojednává o vyjadřovacím stylu Babylonského talmudu, na ukázkách dokládá jeho učenecký jazyk, jeho encyklopedičnost projevující se mnoha digresemi a důraz na studium jakožto hluboce náboženské aktivity. Hodně místa je věnováno rozboru jeho narativního materiálu dokumentovanému mnoha zajímavými ukázkami. Pozoruhodné jsou pasáže, v nichž autor hovoří o významu a roli Babylonského talmudu v judaismu a židovské společnosti.

Druhou rozsáhlou částí Sládkovy práce je podrobně komentovaný překlad traktátu Suka v podání Mišny, Tosefty a Babylonského talmudu. Autor právem upozorňuje, že tyto překlady představují vedle Pirkej avot Bedřicha Noska první rozsáhlejší překlady rabínské literatury do češtiny. Všechny jsou otištěny s originálním textem. Sládkův překlad zaslouží vysoké ocenění, tím spíše, že je průběžně prokládán vysvětlujícími doplňky a spojovacími poznámkami, které dosvědčují autorův hluboký vhled do textu a jeho širších souvislostí.

Práci doplňuje řada dodatků: glosář výrazů, které nebyly přeloženy do češtiny, zkratky traktátů rabínské literatury, přehled traktátů Mišny, Tosefty a Jeruzalémského a Babylonského talmudu a několik statí k Rašiho komentářům k Babylonskému talmudu. V závěru je strukturovaná bibliografie pramenné a sekundární literatury. Pozornost zaslouží bohatý poznámkový aparát. Práce má bezvadnou formální a typografickou úpravu.

K práci Pavla Sládka mám několik připomínek a dotazů.

1/ Chápu zdrženlivý postoj J. Neusnera k užívání termínu "žánr" pro dokumenty rabínské literatury a jeho argumenty poukazující na jedinečnost těchto dokumentů. Nevedlo by Hirschovo pojetí žánru k nekonečné pluralitě žánrů?

2/ Domnívám se, že rozlišování mezi apodiktickým a kazuistickým právem zavedené Albrechtem Altem si podržuje svou platnost a spočívá na spolehlivých kritériích.

3/ Na dvou místech - v Tezích /str. 6/ a v textu práce /str. 58-59/ - autor píše: "V současném momentu navrhuje chápat Mišnu jako náboženský

text, který předestírá utopickou vizi ideálního uspořádání světa, v jehož středu ke kolektivum Jisra'ele ve stavu kultické čistoty. Jako taková Mišna nabízí celostní vidění světa a strukturuje svět objektivizujícím způsobem tak, jak to v jiných systémech činí mytologie. ... Protože Mišna usiluje o jakési "všezahrnutí", aspiruje na to, stát se "světovým programem" v počítačovém smyslu slova." Může autor blíže objasnit a zdůvodnit tyto formulace?

Z á v ě r

Mgr. Pavel Sládek napsal původní, přínosnou, metodologicky podnětnou a vědecky vyvrálenou práci, která bude významným příspěvkem ke studiu judaistiky na FFUK a na judaistických pracovištích na HTF a ETF UK. Autor má spolehlivý přehled po pramenné a sekundární literatuře a vytvořil si solidní teoretický základ. Je dobře obeznámen s názory a koncepcemi uznávaných autorit, ale formuluje jasně svá vlastní stanoviska a neváhá v některých otázkách ostře polemizovat třeba s Jacobem Neusnerem, bezesporu vůdčí osobností na poli literatury rabínského judaismu. Je zřejmé, že ho tato problematika velice zaujala, a dá se očekávat, že se jí bude i nadále věnovat.

Jeho práce plně odpovídá požadavkům kladeným na disertační práci.

V Praze 18. ledna 2006

Prof. PhDr. Jaroslav Oliverius, CSc.
Ústav Blízkého východu a Afriky FF UK